

Coimisiún
na Meán

Dréacht Rialacha Rochtana le haghaidh Seirbhísí Craolacháin Teilifíse

Dáta foilsithe:
18 Iúil 2024

Spríodháta le haghaidh freagartha:
19 Lúnasa 2024

Clár

1. Réamhrá.....	3
1.1 Bunús Reachtach.....	4
1.2. Raon agus Dlínse.....	4
1.3 Treoir maidir leis na Rialacha do Chraoltóirí Teilifíse.....	4
1.4 Faisnéis agus Gearáin maidir leis na Rialacha Rochtana.....	5
1.5 Dáta Éifeachtach.....	5
2. Spriocanna agus Amscálaí a Shocrú.....	5
3. Sainmhínte.....	5
4. Rialacha Ginearálta a Bhaineann le Soláthar Rochtana do Chách.....	7
5. Rialacha maidir le Fotheidealú.....	8
6. Rialacha maidir le Teanga Chomharthaíochta na hÉireann (ISL).....	9
7. Rialacha maidir le Tráchttaireacht Fuaimne (AD).....	10
Aguisín a hAon – Prionsabail Rochtana agus Tosca Tionchair.....	12
Aguisín a Dó – Caighdeáin Cháilíochta – Fotheidealú, Teanga Chomharthaíochta na hÉireann agus Tráchttaireacht Fuaimne.....	17

1. Réamhrá

1.1 Bunús Reachtach

Ceanglaítear de réir dlí ar Choimisiún na Meán¹ (“an Coimisiún”) rialacha maidir le seirbhísí meán a ullmhú, a cheadú agus a fhoilsiú do sholáthraithe seirbhíse meán closamhairc (“craoltóirí agus soláthraithe seirbhísí meán closamhairc ar éileamh”). Cuireann na Rialacha sin an reacht in iúl mar a bhaineann sé le craoltóireacht teilifíse,² go sonracha le ceanglais ailt 46O (5)(6)(7) agus (8) den Acht Craolacháin 2009 (an “tAcht”), ina bhforáiltear an méid seo a leanas:

“(5) Déanfaidh an Coimisiún rialacha seirbhíse meán á cheangal ar chraoltóir, maidir le cláir a chraolann an craoltóir [...] bearta a dhéanamh le tuiscint ar na cláir sin agus an taitneamh a bhaintear astu a chur chun cinn i measc–

- (a) daoine atá bodhar nó a bhfuil mallachar éisteachta orthu,
- (b) daoine atá dall nó breacamharcach, agus
- (c) daoine a bhfuil lagú éisteachta orthu agus atá breacamharcach.

(6) Gan dochar do ghinearáltacht fho-alt (5), ceanglóidh rialacha seirbhíse meán faoin bhfo-alt sin ar sholáthraí seirbhíse meán bearta a dhéanamh chun rochtain a sholáthar ar chláir chlosamhairc ag daoine laistigh d’aon mhír den fho-alt sin trí mhodhanna amhail soláthar na nithe seo a leanas–

- (a) seirbhís teanga comharthaíochta,
- (b) fotheidealú, nó
- (c) tráchttaireacht fuaime.

(7) Ceanglóidh rialacha seirbhíse meán faoi fho-alt (5) ar sholáthraithe seirbhíse meán aird a thabhairt ar cé acu a sholáthraítear nó nach soláthraítear áiseanna den sórt sin dá dtagraítear i bhfo-alt (6)–

(a) i gcás seirbhís craolacháin closamhairc–

- (i) go laethúil, nó go tráthrialta,
- (ii) ag tréimhsí féachana a mbíonn tóir orthu, chomh maith le tréimhsí eile, agus
- (iii) le haghaidh cúrsaí nuachta agus cúrsaí a bhaineann le nuacht, chomh maith le nithe eile [...].

(8) Féadfar a cheangal le rialacha seirbhíse meán faoi fho-alt (5) ar chraoltóir a chinntiú go n-úsáidfidh céatadán sonraithe clár, a chraolfar ar sheirbhís chraolacháin i dtréimhse shonraithe, modhanna sonraithe trína bhféadfar an tuiscint agus an taitneamh a bhaineann daoine, dá dtagraítear san fho-alt sin, as an gcéatadán sin de na cláir, a chur chun cinn.

¹ Is do Choimisiún na Meán atá an tagairt don Choimisiún anseo agus sa Chód seo.

² Dírítear ar rialail maidir le Seirbhísí meán closamhairc ar éileamh in ‘*Coimisiún na Meán: Cód maidir le Seirbhísí Meán agus Rialacha maidir le Seirbhísí Meán – Seirbhísí Meán Closamhairc ar Éileamh.*’

(9) Déanfar foráil, le rialacha maidir le seirbhísí meán, maidir leis na nithe, a cheanglaítear foráil a dhéanamh dóibh le hAirteagail 6(1), 6a(1), 7, 7b, 8, 9, 10, 11, Caibidil VI agus Airteagail 23(2), 24 agus 25 den Treoir (ach amháin a mhéid a dhéantar foráil dó le cóid maidir le seirbhísí meán)."

Tugann na Rialacha sin lán-éifeacht d'Airteagal 7 den Treoir maidir le Seirbhísí Meán Closamhairc³ mar a bhaineann sé le seirbhísí teilifíse.

Forbraíodh na Rialacha freisin ag féachaint d'fhorálacha an Achta um Theanga Chomharthaíochta na hÉireann, 2017, go sonrath Alt 8 ina luaitear: -

Prionsabail Chraolacháin

(8) Le linn do chraoltóirí (de réir bhrí an Achta Craolacháin 2009) a n-oibleagáidí i ndáil le spriocanna agus ceanglais maidir le Teanga Chomharthaíochta na hÉireann a chomhlíonadh i leith cláir a tharchuirfear ar sheirbhís chraolacháin (de réir bhrí an Achta) arna soláthar ag an gcraoltóir mar atá leagtha amach sna rialacha craolacháin arna ndéanamh faoi alt 43 (1)(c) den Acht Craolacháin 2009 ag Údarás Craolacháin na hÉireann, cloifidh siad le prionsabail an chomhionannais, na dínite agus an mheasa i dtéarmaí cláir den sórt sin a chur chun cinn agus a chraoladh.

Déantar foráil in Alt 46O den Acht freisin maidir le caighdeáin agus cleachtais eile do chraoltóirí i ndáil le clársceidealú agus ábhar tráchtála, a dtugtar léiriú orthu i rialacha seirbhíse meán arna bhforbairt ag an gCoimisiún.

1.2. Raon agus Dlíne

Beidh feidhm ag na Rialacha Rochtana seo (na "Rialacha"), de réir mar is cuí, maidir le cláir mar a shainmhínítear sna Rialacha a chuireann craoltóirí teilifíse, atá faoi dhlínse an Stáit de réir bhrí Alt 2A den Acht, ar fáil.

Ní bhaineann na Rialacha le seirbhísí teilifíse eile a fhaightear go coitianta sa Stát seo a rialaítear i ndlínsí eile.

1.3 Treoir maidir leis na Rialacha do Chraoltóirí Teilifíse

Féadfaidh an Coimisiún treoir ghinearálta neamhcheangailteach a chur ar fáil maidir le forálacha na Rialacha ach sin a bheith iarrtha nó de réir mar, agus nuair, a mheastar gur gá sin. Forchoimeádann an Coimisiún an ceart treoir a fhoilsiú agus a leasú ó am go ham de réir mar is cuí leis an gCoimisiún.

Ní mór a áireamh sna hiarratais ar threoir an t-ábhar ábhartha atá nasctha leis an iarratas ar threoir. Ba cheart a lua go soiléir san iarratas an chuid/na codanna de na Rialacha, a greideann an t-iarrthóir go bhfuil siad ábhartha, agus ba cheart a leagan amach ann an cheist shonrach ar mhaith leis an iarratasóir tuairim a fháil ina leith.

³ Treoir 2010/13/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 10 Márta 2010 maidir le comhordú forálacha áirithe arna leagan síos le dlí, rialachán nó gníomh riaracháin i mBallstáit i dtaobh seirbhísí meán closamhairc a sholáthar (An Treoir maidir le Seirbhísí Meán Closamhairc) arna leasú le Treoir (AE) 2018/1808 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 14 Samhain 2018.

Ní ghlacann an Coimisiún aon dliteanas as aon chinneadh (ná iarmhairtí a eascraíonn as) a dhéanann craoltóir tar éis treoir ghinearálta neamhcheangailteach a fháil ón gCoimisiún.

1.4 Faisnéis agus Gearáin maidir leis na Rialacha Rochtana

Ag féachaint don oibleagáid, faoi Airteagal 7 den Treoir maidir le Seirbhísí Meán Closamhairc, ar gach Ballstát den Aontas Eorpach pointe teagmhála aonair, inrochtana go héasca, lena n-áirítear é a bheith inrochtana ag daoine faoi mhíchumas, agus ar fáil go poiblí ar líne, a ainmiú chun faisnéis a sholáthar agus chun gearáin a fháil maidir le haon saincheistanna inrochtaineachta, tá Ionad Teagmhála bunaithe ag an gCoimisiún chun ceisteanna a láimhseáil. Is féidir teagmháil a dhéanamh leis an Ionad Teagmhála ar an nguthán ar + 353 1 963 7755 agus trí ríomhphost ag usersupport@cnam.ie.

Féadfaidh an lucht féachana/éisteachta gearán a dhéanamh má chreideann siad nár chomhlíon craoltóir na Rialacha. Molann Coimisiún na Meán do ghearánaigh a ngearán a dhéanamh leis an gCraoltóir ar an gcéad dul síos mar gurb é sin an bealach is tapúla chun gearán a bhreithniú agus freagra a thabhairt air. Ceanglaítear ar chraoltóirí, de bhreis ar alt 47 den Acht, cód cleachtais a bheith i bhfeidhm acu chun gearáin a láimhseáil agus breithniú a dhéanamh ar ghearáin a fhaigheann siad de réir a gcóid.

Mura gcomhlíontar na Rialacha, d'fhéadfaí an tAcht a shárú agus d'fhéadfadh forfheidhmiú a bheith i gceist faoi Chuid 8B den Acht.

1.5. Dáta Éifeachtach

Is é [Le Cinneadh] dáta éifeachtach an Chóid seo.

2. Spriocanna agus Amscálaí a Shocrú

Agus spriocanna agus amscálaí á socrú chun seirbhísí rochtana a sholáthar mar a shainmhínítear sna Rialacha, déanfaidh an Coimisiún amhlaidh ag tagairt do na “Prionsabail Rochtana agus Tosca Tionchair” atá i bhfeidhm faoi láthair, agus atá leagtha amach in Aguisín 1.

Forchoimeádann an Coimisiún an ceart chun na Rialacha a leathnú, thar an tréimhse oibríocháin reatha (2025-2027), chun oibleagáidí rochtana ar chraoltóirí a áireamh sa bhreis orthu sin a leagtar amach thíos i gcodanna 5, 6 agus 7. Déanfaidh an Coimisiún an measúnú sin ar bhonn cás ar chás, i gcomhairle leis na seirbhísí ábhartha, ag féachaint do na Prionsabail Rochtana agus do na Tosca Tionchair.

3. Sainmhínithe

Úsáidtear roinnt téarmaí tríd na Rialacha. Tá na téarmaí sin leagtha amach agus sainmhínithe thíos.

Ciallaíonn “**seirbhísí rochtana**” fotheidealú, teidealú, Teanga Chomharthaíochta na hÉireann agus tráchtairacht fuaimne mar a shainmhínítear sa Chód agus sna Rialacha seo.

Ciallaíonn **“tráchttaireacht fuaimé”** tráchttaireacht a thugann cur síos ó bhéal don lucht féachana/éisteachta atá dall nó faoi lagamharc ar a bhfuil ag tarlú ar an scáileán ag aon nóiméad ar leith. Cuirtear tráchttaireacht fuaimé ar fáil chun feabhas a chur ar thuiscint an chláir agus ar thaitneamh as an gclár. Baintear úsáid as fuaimrian eile sa teicníc sin ina dtugtar cur síos ar ábhar an chláir agus ar an aicsean ar an scáileán.

Ciallaíonn **“seirbhís meán closamhairc”**:

i) seirbhís mar a shainmhínítear in Airteagail 56 agus 57 den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh í, i gcás ina bhfuil príomhchuspóir na seirbhíse nó cuid indealaithe di dírithe ar chláir a sholáthar, faoi fhreagracht eagarthóireachta soláthraí seirbhíse meán, don phobal i gcoitinne, d’fhonn eolas, siamsaíocht nó oideachas a chur ar fáil, trí líonraí cumarsáide leictreonaí de réir bhrí phointe (a) d’Airteagal 2 de Threoir 2002/21/CE; is éard atá i seirbhís meán closamhairc den sórt sin ná seirbhís craolacháin teilifíse nó seirbhís meán closamhairc ar éileamh.

(ii) cumarsáid tráchtála chlosamhairc.

Ciallaíonn **“craoltóir”** soláthraí seirbhíse meán craoltaí teilifíse.

Ciallaíonn **“teidealú”** téacs ar an scáileán a léiríonn an méid atá á rá ar an scáileán. Cé go bhfuil sé cosúil le fotheidealú, níl sé chomh sofaisticiúil céanna agus bíonn léiriú níos bunúsaí ar an méid atá á rá ar an scáileán i gceist leis, uaireanta ní bhíonn ach dath amháin ann, bíonn sé focal ar fhocal agus d’fhéadfadh an téacs a bheith i gcás uachtair amháin.

Ciallaíonn **“teanga chomharthaíochta na hÉireann”** teanga dhúchais nádúrtha phobal na mBodhar. Is teanga amhairc, spásúil í a chuireann brí in iúl trí ghluaiseacht na lámh, in éineacht le gothaí gnúise agus gothaí na colainne. Tá a comhréir agus struchtúr casta gramadaí féin ag an Teanga Chomharthaíochta. Caithfeadh an Teanga Chomharthaíochta a chur i láthair ar scáileán trí chomharthóir a úsáid mar chuid d’ábhar an chláir closamhairc, nó trí chomharthóir a úsáid atá ag feidhmiú mar ateangaire agus atá suite os cionn na n-íomhánna ar an scáileán.

Ciallaíonn **“clár”** sraith íomhánna gluaiasteacha lena ngabhann fuaim nó gan fuaim arb éard atá iontu mír aonair, beag beann ar a fad, laistigh de sceideal nó catalóg arna bhunú ag soláthraí seirbhíse meán, lena n-áirítear scannáin fhada, gearrthóga físeáin, imeachtaí spóirt, éamáí grinn suímh, cláir faisnéise, cláir do leanaí agus bunsaothar drámaíochta.

Ciallaíonn **“fotheidealú”** téacs ar an scáileán a léiríonn an méid atá á rá ar an scáileán. Is féidir le fotheidealú a bheith oscailte nó dúnta. Is fotheidealú é fotheidealú oscailte a fhanann ar an scáileán i gcónaí. Is féidir fotheidealú dúnta a dhéanamh infheicthe nó dofheicthe de réir mar is mian leis an lucht féachana, ag baint úsáid as cianrialtán, mar shampla. Bíonn fotheidealú formáidithe i dtreo is go gcabhródh sé le léirmhíniú agus tuiscint an téacs agus go nasctar leis an ngníomhaíocht ar an scáileán é ar bhealach níos cruinne.

Ciallaíonn **“craoltóireacht teilifíse”** nó **“craoladh teilifíse”** (i.e. seirbhís líneach meán closamhairc) seirbhís meán closamhairc a chuireann soláthraí seirbhíse meán ar fáil chun féachaint go comhuaineach ar chláir ar bhonn sceideal clár

4. Rialacha Ginearálta a Bhaineann le Soláthar Rochtana do Chách

4.1 Caighdeáin Cháilíochta: Is é is cuspóir do na Rialacha seo an tuiscint agus taitneamh a bhaintear as cláir theilifíse a chur chun cinn. Baintear é sin amach nuair a chuirtear fotheidealú, teidealú, Teanga Chomharthaíochta na hÉireann agus tráchtairacht fuaime ar fáil. Sa chomhthéacs sin, d'fhorbair an Coimisiún caighdeáin a mbeidh feidhm acu maidir le soláthar seirbhísí rochtana. Cuirtear na caighdeáin sin ar fáil in Aguisín 2 agus comhlíonfaidh craoltóirí, a mhéid is indéanta déanamh amhlaidh, na caighdeáin sin.

Tá sé riachtanach soláthar rochtana ar ardchaighdeán a choinneáil ar bun chun a chinntiú go mbainfidh an lucht féachana/éisteachta a úsáideann na seirbhísí sin tairbhe astu. Déanfaidh craoltóirí bearta chun monatóireacht a dhéanamh ar ábhar ag an bpointe craolta chun a chinntiú go gcomhlíontar caighdeáin cháilíochta. Tabharfaidh an Coimisiún aird ar cháilíocht an tsoláthair agus measúnú á dhéanamh aige i dtaobh cé acu ar chomhlíon nó níor chomhlíon craoltóir na cuótaí maidir le fotheidealú (teidealú san áireamh), Teanga Chomharthaíochta na hÉireann agus tráchtairacht fuaime atá leagtha amach sna Rialacha seo.

Admhaíonn na Rialacha seo nach féidir le craoltóirí rialú a dhéanamh i gcónaí ar cháilíocht na seirbhísí rochtana a fhaigheann an lucht féachana/éisteachta a úsáideann ardáin teilifíse éagsúla e.g. satailít, teilifís chábla, seirbhís saorchraolta etc. Mar sin féin, oibreoidh craoltóirí le soláthraithe ardáin d'fhonn aon saincheisteanna a d'fhéadfadh teacht chun cinn ó am go ham a réiteach.

4.2 Éigeandálaí Náisiúnta: Lena chinntiú go gcoimeádfar baill den lucht féachana/éisteachta a dteastaíonn seirbhísí rochtana uathu ar an eolas faoi éigeandálaí náisiúnta, áiritheoidh craoltóirí go gcuirfear aon fhaisnéis éigeandála (lena n-áirítear cumarsáid phoiblí agus fógraí poiblí i gcásanna tubaiste nádúrtha) ar fáil do dhaoine faoi mhíchumas. Is trí fhotheidealú (i bhformáid oscailte más féidir) a sholáthar a dhéanfar sin agus déarfar é chomh maith, chun go mbeidh dóthain ama ag an lucht féachana/éisteachta na mionsonraí a thabhairt faoi deara agus/nó a scríobh síos.

Ba chóir faisnéis éigeandála a chur ar fáil trí Theanga Chomharthaíochta na hÉireann freisin. Cinnteoidh craoltóirí freisin, agus clúdach á dhéanamh ar fhógraí an Rialtais a bhaineann le héigeandáil náisiúnta, go mbeidh comharthóirí ateangaireachta Theanga Chomharthaíochta na hÉireann i láthair agus iad le feiceáil go soiléir agus intuigthe ag an lucht féachana tríd an gclár ar fad nó trí mhír an chláir. Ag féachaint d'fhorálacha an Achta um Theanga Chomharthaíochta na hÉireann, 2017, meastar go ndéanfaidh an Rialtas, nó iad siúd atá ag obair ar a shon, comhoibriú le craoltóirí maidir le faisnéis éigeandála a chur i láthair chun tacú le comhlíonadh cheanglais na Rialach seo agus Acht 2017.

4.3 Soláthar Rochtana a Chur Chun Cinn: Nuair a chuirfear cláir chun cinn ina bhfuil seirbhísí rochtana agus ag tús clár den sórt sin, bainfidh craoltóirí úsáid as siombail chaighdeánach a léireoidh go bhfuil an clár inrochtana.

Áiritheoidh craoltóirí go léireoidh aon liostú a chruthaítear agus a thaispeántar i meáin chlóite, i gcráoladh nó ar líne (lena n-áirítear trí na meáin shóisialta) na cláir sin a bhfuil soláthar rochtana ar fáil ina leith agus an cineál soláthair a chuirtear ar fáil.

Cuirfidh craoltóirí in iúl go bhfuil an fhoirm/na foirmeacha soláthair rochtana atá ar fáil ar a gcuid seirbhísí ann agus cuirfidh siad úsáid na foirme/na bhfoirmeacha sin chun cinn go rialta.

4.4 Oibleagáid dul i gComhairle le hÚsáideoirí Rochtana: Rachaidh craoltóirí i gcomhairle go tréimhsiúil, agus uair amháin ar a laghad in aghaidh na bliana, le grúpaí a dhéanann ionadaíocht ar raon grúpaí éagsúla úsáideoirí rochtana, d'fhonn a dtuairimí a lorg maidir lena roghanna féachana, feidhmíocht an chraoltóra i dtaobh na Rialacha agus nithe gaolmhara eile.

4.5 Pleananna Gníomhaíochta Bliantúla agus Tuairisciú: Forbróidh craoltóirí, a bhfuil oibleagáidí orthu faoi na Rialacha, plean gníomhaíochta inrochtaineachta bliantúil a bheidh le comhaontú leis an gCoimisiún, ina leagfar amach an bealach a gcomhlíonfaidh an craoltóir a n-oibleagáidí faoi na Rialacha, lena n-áirítear mar a bhaineann siad le spriocanna chun seirbhísí rochtana a sholáthar.

Tuairisceoidh craoltóirí go bliantúil don Choimisiún, ar bhealach a sonróidh an Coimisiún ar dhóigh mhionsonraithe, maidir lena bhfeidhmíocht i dtaobh a bplean gníomhaíochta inrochtaineachta agus i dtaobh fhorálacha na Rialacha ar an iomlán.

4.6 Oifigeach Idirchaidrimh Rochtana: Ainmneoidh craoltóirí duine/daoine aonair chun déileáil le ceisteanna ón lucht féachana/éisteachta maidir le cur i bhfeidhm na Rialacha ar a seirbhís(i).

Beidh sonraí teagmhála an Oifigigh Idirchaidrimh Rochtana ar fáil go poiblí, mar shampla, ar shuíomh gréasáin an chraoltóra. Cuirfear faisnéis teagmhála ar fáil ar bhealach inrochtana.

5. Rialacha maidir le Fotheidealú

5.1 Leagtar amach sa chuid seo de na Rialacha spriocanna sonracha fotheidealaithe a sainithníodh do chraoltóirí (féach cuid 5.4). I ngach cás, comhlíonfaidh an craoltóir na spriocanna agus na hamscálaí a cuireadh i bhfeidhm maidir lena sheirbhís(i). Socraítear iad sin ag tagairt do chéatadán an aschuir ar cheart fotheidealú a bheith san áireamh ann. Tá na spriocanna go léir bunaithe ar amscála trí bliana.

Déantar tagairt freisin do spriocanna atá le baint amach le linn tréimhsí buaic-ama (6i.n. – 11.30i.n.) agus don chéatadán den chlársceidealú le linn na tréimhse sin ar cheart fotheidealú a bheith acu.

5.2 Déanfar measúnú ar spriocanna fotheidealaithe bunaithe ar lá 18 uair an chloig ó 7r.n go dtí 1r.n. Bainfidh eisceacht le haon seirbhís ina bhfuil fad an lae craoltóireachta níos lú ná 18 uair an chloig. I gcúinsí den sórt sin, déanfar an ceanglas fotheidealaithe a thomhas thar fhad lá craoltóireachta na seirbhíse.

5.3 Ceadáítear do chraoltóirí teidealú éigin a chur san áireamh i mbaint amach spriocanna fotheidealaithe. Ón 1 Eanáir 2025 ar aghaidh, áfach, ní mheasfaidh an Coimisiún go bhfuil cláir bhaile nua, ina bhfuil teidealú, infheidhme agus measúnú á dhéanamh aige ar chomhlíonadh spriocanna fotheidealaithe, a leagtar amach sna Rialacha seo.

5.4 Seo a leanas na hamscálaí agus na spriocanna fotheidealaithe don tréimhse 2025-2027:

	2025	2026	2027
RTÉ 1	96% (96% Buaic-am)	96% (96% Buaic-am)	96% (96% Buaic-am)

RTÉ 2	90% (90% Buaic-am)	91% (90% Buaic-am)	92% (90% Buaic-am)
RTÉjr	60%	61%	62%
RTÉ News Now	30%	31%	32%
Virgin Media 1	60% (70% Buaic-am)	62% (70% Buaic-am)	64% (70% Buaic-am)
Seirbhísí Eile de chuid Virgin Media⁴	55% den aschur comhcheangailte	58%	60%
TG4	61% (70% Buaic-am)	62% (72% Buaic-am)	63% (75% Buaic-am)
Cainéil + 1 agus HD	Cuirfear aon fhotheidealú á iompair ar an bpríomhsheirbhís teilifíse ar fáil ar Chainéil +1 agus HD		
Teilifís an Oireachtais⁵	17%	18%	20%
CCTV	19%	22%	24%
Teilifís Phobail Bhaile Átha Cliath	30%	32%	34%

6. Rialacha maidir le Teanga Chomharthaíochta na hÉireann (ISL)

Leagtar amach sa chuid seo de na Rialacha na spriocanna sonracha a bhaineann le ISL a sainiú do chraoltóirí (féach cuid 6.3). I ngach cás, comhlíonfaidh an soláthraí seirbhíse na spriocanna agus na hamscálaí a cuireadh i bhfeidhm maidir lena sheirbhís(i). Socraítear iad sin ag tagairt do chéatadán an aschuir ar cheart ISL a bheith san áireamh ann. Tá na spriocanna go léir bunaithe ar amscála trí bliana.

- 6.2** Don tréimhse 2024, déanfaidh an Coimisiún measúnú ar spriocanna ar bhonn tréimhse 24 uair an chloig. Ón 1 Eanáir 2025 ar aghaidh, déanfaidh an Coimisiún measúnú ar spriocanna ISL bunaithe ar lá 18 uair an chloig ó 7r.n. go dtí 1r.n. I ngach cás, beidh eisceacht ann i gcás seirbhísí, a maireann a lá craoltóireachta níos lú ná 18 uair an chloig. I gcúinsí den sórt sin, déanfar an ceanglas ISL a thomhas thar fhad lá craoltóireachta na seirbhíse.

⁴ Virgin Media 2 agus Virgin Media 3. Is faoi Virgin Media a bheidh sé maidir leis an dóigh a roinnfear an soláthar rochtana ar fud Virgin Media 2 agus 3 ach níor cheart ráta fotheidealaithe níos lú ná 15% a bheith ag aon seirbhís.

⁵ Cuirtear Teilifís an Oireachtais ar fáil mar chainéal seirbhíse poiblí RTÉ trí Saorview agus mar sheirbhís phoiblí ar leith atá ar fáil ar theilifís chábala agus trí shatailít. Is ionann na gealltanais rochtana maidir leis an dá sheirbhís.

6.3 Seo a leanas na hamscálaí agus na spriocanna ISL don tréimhse 2025-2027:

	2025	2026	2027
RTÉ 1 & 2	6%	8%	10%
RTÉ Jnr	6%	7%	8%
Virgin Media 1	2%	3%	4%
Cainéil +1 agus HD	Cuirfear aon ISL á iompair ar an bpríomhsheirbhís teilifíse ar fáil ar na cainéil +1/HD.		
Teilifís an Oireachtais	20%	21%	22%

6.4 I gcás Theilifís an Oireachtais, féadfar soláthar ISL a chúiteamh i leith na spriocanna atá leagtha síos sna Rialacha seo maidir le fotheidealú ar an tseirbhís sin.

6.5 As an méadú iomlán ar sholáthar ISL a chuirtear ar fáil ar bhonn bliantúil, is éard a bheidh i gcion, a chomhaontóidh an Coimisiún le gach craoltóir, ná chlár bhaile.

7. Rialacha maidir le Tráchtareacht Fuaime (AD)

7.1 Leagtar amach sa chuid seo de na Rialacha na spriocanna sonracha tráchtareachta fuaime a sainithníodh do chraoltóirí. I ngach cás, comhlíonfaidh an craoltóir na spriocanna agus na hamscálaí a cuireadh i bhfeidhm maidir lena sheirbhís(i). Socraítear iad sin ag tagairt do chéatadán an aschuir ar cheart tráchtareacht fuaime a bheith san áireamh ann. Tá na spriocanna go léir bunaithe ar amscála trí bliana.

7.2 I gcás fhormhór na seirbhísí craolacháin, déanfaidh an Coimisiún measúnú ar spriocanna tráchtareachta fuaime bunaithe ar lá 18 uair an chloig ó 7r.n. go dtí 1r.n. Bainfidh eisceacht le haon seirbhís ina bhfuil fad an lae craoltóireachta níos lú ná 18 uair an chloig. I gcúinsí den sórt sin, déanfar an ceanglas maidir le tráchtareacht fuaime a thomhas thar fhad lá craoltóireachta na seirbhíse.

7.3 Seo a leanas na hamscálaí agus na spriocanna tráchtareachta fuaime don tréimhse 2025-2027:

	2025	2026	2027
RTÉ 1 & 2	12%	14%	16%
RTÉ Jnr	15%	18%	20%
Virgin Media 1	4%	6%	8%
Cainéil +1 agus HD	Cuirfear aon tráchtareacht fuaime á hiompair ar an bpríomhsheirbhís teilifíse ar fáil ar na cainéil +1/HD.		

7.4 As an méadú iomlán ar sholáthar tráchtareachta fuaime a chuirtear ar fáil ar bhonn bliantúil, is éard a bheidh i gcion, a chomhaontóidh an Coimisiún le gach craoltóir, ná chlár bhaile.

- 7.5** I gcás soláthar tráchtairachta fuaimne arna chraoladh ag craoltóirí nach bhfuil oibleagáid shainordaitheach orthu ina leith sin, féadfar aon soláthar deonach den sórt sin a chúiteamh i leith na spriocanna maidir le fotheidealú.

Aguisín a hAon
Prionsabail Rochtana agus Tosca Tionchair

Prionsabail Rochtana

Tá ceithre phrionsabal rochtana ann ina leagtar amach aidhmeanna na Rialacha Rochtana agus cur chuige an Choimisiúin i leith na Rialacha a shocrú. Is iad seo a leanas na ceithre phrionsabal: -

i) Rochtain

Treoirphrionsabal don Choimisiún is ea gur cheart an rochtain is iomláine agus is féidir a bheith ag na daoine sin den phobal, a bhfuil na Rialacha Rochtana ceaptha ar a son, ar chláir chlosamhairc agus ar a gcumas oideachas, eolas agus siamsaíocht a chur ar fáil. Tá an prionsabal sin le feiceáil sna Rialacha Rochtana sa mhéid is go bhfuil gach craoltóir faoi dhlínse an Stáit clúdaithe i bprionsabal ag na Rialacha.

ii) Sármhaitheas

Aithnítear leis an bprionsabal seo nach amháin go mbaineann na Rialacha Rochtana le fotheidealú, tráchtairacht fuaimne agus Teanga Chomharthaíochta na hÉireann a chur ar fáil, ach go mbaineann sé freisin leis na caighdeáin agus leis an gcomhsheasmhacht nach mór a úsáid agus a bhaint amach ina seachadadh, lena n-áirítear treoirlínte dea-chleachtais maidir le cur i láthair fuaimne agus amhairc araon. Chuige sin, d'fhorbair an Coimisiún sraith caighdeán nach mór do chraoltóirí a bhaint amach chun seirbhís rochtana ar ardchaighdeán a chinntiú.

iii) Dul chun cinn de réir a chéile

Admhaíonn an prionsabal seo go bhforbróidh leibhéal an fhotheidealaithe, na tráchtairachta fuaimne agus Theanga Chomharthaíochta na hÉireann de réir a chéile thar thréimhse ama. Éascóidh sé sin do chraoltóirí a gcumas agus a saineolas a fhorbairt tuilleadh chun an tseirbhís sin a sholáthar.

Tá úsáid amscála trí bliana sna Rialacha Rochtana bunaithe ar an bprionsabal soláthar rochtana a mhéadú i gcéimeanna incriminteacha, rud a ligeann don chraoltóir pleanáil a dhéanamh maidir le soláthar rochtana ar ardchaighdeán a fhorbairt agus a sheachadadh. Admhaíonn sé go bhfuil roinnt saincheisteanna seachas maoiniú nach mór aghaidh a thabhairt orthu chun soláthar rochtana a mhéadú.

iv) Freagrúlacht

Is é is aidhm don phrionsabal seo a chinntiú gur cheart forbairt an tsoláthair rochtana (fotheidealú, Teanga Chomharthaíochta na hÉireann agus tráchtairacht fuaimne) a bheith mar fhreagra ar na riachtanais agus na tosaíochtaí a léiríonn na grúpaí úsáideoirí chomh maith le caighdeáin a leagann an Coimisiún síos, i gcomhairle leis an gcraoltóir.

Tosca Tionchair

Agus na Prionsabail Rochtana á gcur san áireamh, is iad na tosca tionchair iad sin a úsáideann an Coimisiún chun na spriocanna rochtana sonracha agus na hamscálaí sonracha a bhaineann leis na spriocanna sin a chinneadh, ar bhealach a léiríonn indibhidiúlacht gach seirbhíse atá faoi bhreithniú.

Is iad seo a leanas na tosca tionchair:

a. Idirdealú idir craoltóirí

Déanann na Rialacha Rochtana idirdealú idir craoltóirí bunaithe ar roinnt tosca. Is iad seo a leanas na tosca sin:

i) Cineál na seirbhíse/na seirbhísí craoltóireachta a chuirtear ar fáil

An seirbhís poiblí nó seirbhís phríobháideach é an craoltóir? An bhfuil an craoltóir ag fáil airgead poiblí agus, dá bharr sin, an bhfuil dualgais seirbhíse poiblí níos mó air? An bhfuil aidhmeanna sonracha, bídis sin ina n-aidhmeanna cultúrtha, sóisialta nó teanga, ag an gcráoltóir nó ag an tseirbhís/na seirbhísí craolacháin a chuirtear ar fáil, a d'fhéadfadh tionchar a imirt ar a chumas seirbhísí rochtana a sholáthar?

ii) Céim forbartha an chraoltóra

Cá fhad atá an craoltóir i mbun feidhme? Cén taithí atá ag an gcráoltóir ar sheirbhísí rochtana a sholáthar? An bhfuil leibhéal saineolais ann cheana féin laistigh den chraoltóir nó ar fáil dó maidir le soláthar seirbhísí rochtana? Cén sciar den phobal féachana atá acu sa mhargadh?

iii) Leibhéal an tsoláthair reatha

Cén leibhéal fotheidealaithe, Theanga Chomharthaíochta na hÉireann agus tráchtairachta fuaime a chuireann na craoltóirí ar fáil faoi láthair? Cad é a dtúsphointe?

iv) Cineál sceidil clársceidealúcháin

An dtáirgeann an craoltóir cláir bheo? An bhfaigheann sé cláir go leor ó chraoltóirí eile? Cé mhéad de na cláir bhaile a sholáthraíonn an craoltóir? An gcruthaítear cláir go neamhspleách?

Tá na ceistanna sin ábhartha, toisc go mbíonn tionchar ag an gcineál clársceidealúcháin sa sceideal/sna sceidil ar chostas, ar áiseanna teicniúla, ar phearsanra agus ar acmhainn an chraoltóra seirbhísí rochtana a sholáthar. I dtromlach na gcásanna, ceannaítear fotheidil ar leithligh ó na cláir agus ní cheannaítear iad mar chuid den chlár faighte.

v) An costas teicniúil agus acmhainní daonna

Cad iad na háiseanna agus an saineolas atá ann faoi láthair laistigh den chraoltóir chun seirbhísí rochtana a chur ar fáil?

vi) Acmhainn theicniúil

An bhfuil an acmhainn theicniúil ag an gcráoltóir seirbhísí rochtana a chur ar fáil? Cén leibhéal agus cén cineál áiseanna teicniúla agus saineolais a bheadh ag teastáil?

b. Maoiniú

Tabharfaidh an Coimisiún aird ar an tionchar airgeadais ar dócha a bheidh ag aon cheanglas chun spriocanna agus amscálaí a leagtar síos chun seirbhísí rochtana a sholáthar a chomhlíonadh. Go sonrath, scrúdóidh an Coimisiún an cineál clársceidealúcháin thar sceidil éagsúla, lena n-áirítear líon na gclár athchraolta toisc go bhfuil tionchar aige sin ar na costais. Tabharfaidh an Coimisiún aird freisin ar chineál an chraoltóra, cé acu eintiteas príobháideach tráchtála nó eintiteas a mhaoinítear go poiblí atá ann.

Ba cheart a shonrú, áfach, go bhfuil sé deacair costais chinntitheacha a dhéanamh amach, mar i go leor cásanna beidh an costas ag brath ar na cinntí sceidealúcháin a dhéanfaidh craoltóirí, ar an gcineál clársceidealúcháin agus ar na cinntí a dhéanfar maidir leis an gclársceidealú a dtabharfaidh craoltóirí tús áite dó ar mhaithe le soláthar rochtana.

Aguisín a Dó

Caighdeáin a Bhaineann le

Fotheidealú, Teanga Chomharthaíochta na hÉireann agus Tráchttaireacht Fuaime

(i) Coimisiún na Meán – Caighdeáin Fotheidealaithe agus Teidealaithe

Tugann an chuid seo de na Rialacha achoimre ar na caighdeáin ghinearálta agus theicniúla atá ag teastáil maidir le soláthar fotheidealaithe agus teidealaithe. Leagtar amach sna caighdeáin an méid a éilítear ar chraoltóirí de bhreis ar Riail 4.1: Caighdeáin Cháilíochta. Féadfar na caighdeáin a athrú ó am go ham, de réir mar a mheastar a bheith cuí. Tugtar faoi deara nach féidir le hábhar teidealaithe gach ceann de na ceanglais atá leagtha amach sna caighdeáin seo a chomhlíonadh go hiomlán. Mar sin féin, ceanglaítear ar chraoltóirí a chinntiú go gcomhlíonann ábhar teidealaithe na caighdeáin seo ach amháin sa chás nach bhfuil sé sin indéanta agus gur féidir é sin a léiriú go hoibiachtúil.

1. Príomhthosaíochtaí

Seo a leanas na príomhthosaíochtaí le haghaidh fotheidealú éifeachtach:

- 1.1 Ba cheart am léitheoireachta go leor a thabhairt don bhreathnóir.

- 1.2 Méadaítear an taitneamh a bhaineann breathnóirí as an gclár sna cásanna seo a leanas:
 - Nuair a thagann na fotheidil leis an méid a deirtear go beacht, nuair a léirítear an focal labhartha leis an mbrí agus leis an gcastacht chéanna; gan chinsireacht.
 - Nuair a bhíonn an chaint shoiléir agus maisíochtaí fuaime ábhartha sna fotheidil.
 - Nuair a bhíonn fotheidil suite go ciallmhar ó thaobh ama agus spáis.

- 1.3 Ba cheart abairtí ar furasta iad a léamh agus a úsáidtear go coitianta a bheith sna fotheidil i bhformáid shlachtmhar chiallmhar.

- 1.4 Ba cheart do na fotheidil do leanaí a bheith oiriúnach d'aois léitheoireachta an lucht féachana atá beartaithe. Ba cheart do na fotheidil, nuair is indéanta, a bheith ina léiriú focal ar fhocal ar an méid a deirtear ar an scáileán.

2. Ceanglais Ghinearálta maidir le Taispeáint Fotheideal

2.1 Taispeáint Téacs Bhunúsach

Ba cheart carachtair teilitéacs a thaispeáint agus iad ar airde dhúbailte ag baint úsáid as ceannlitreacha agus litreacha beaga. Ba cheart focail laistigh d'fhotheideal a dheighilt le spás amháin.

Níor cheart téacs a chur ar fáil i mbloclitreacha ach amháin nuair is gá béim a chur ar fhocail mar a shonraítear i gcuid 5.1.

Ba cheart i gcónaí codarsnacht ard a bheith idir an téacs agus dath an chúlra, agus ar mhaithe le gnáthchuspóirí fotheidealaithe, ba cheart é a chur i láthair i mbosca dubh.

Beidh téacs comhfhadaithe sa lár de ghnáth, ach chun cabhrú le hinléiteacht is féidir é a chomhfhadú ar chlé, sa lár nó ar dheis ag brath ar cé acu atá nó nach bhfuil suíomh an chainteora inmhianaithe.

Ba cheart poncaíocht chaighdeánach a úsáid. Tugann poncaíocht leideanna luachmhara maidir le struchtúr comhréireach agus ní mór í a thaispeáint go cúramach le go mbeidh sí éifeachtach.

2.2 Dath

Mar a úsáidtear ar sheirbhísí analógacha, tá formáid ITU-R Teiliteacs teoranta d'infhaighteacht seacht ndath téacs éagsúla, lena n-áirítear bán; agus ocht ndath cúlra (bosca) éagsúla, dubh agus bán san áireamh. Ar mhaithe le gnáthchuspóirí fotheidealaithe, ba cheart dubh a úsáid, ach má úsáidtear cúlra daite ba cheart dath téacs a roghnú a bheidh inléite ar chúlra dubh freisin.

Is iad na dathanna téacs is soléite ar chúlra dubh ná bán, buí, cian agus glas. Ba cheart úsáid na ndathanna maigeanta, dearg agus gorm a sheachaint.

Má úsáidtear cúlra daite, is iad seo a leanas na foirne is soléite:

Gorm ar bhán;
Bán ar ghorm;
Dearg ar bhán;
Bán ar dhearg;
Cian ar ghorm;
Gorm ar cian;

As na roghanna sin, is fearr bán ar dhearg, bán ar ghorm agus cian ar ghorm, toisc go laghdóidh díchódóirí áirithe níos sine na foirne sin go bán thar a bheith inléite ar dhubh, nó cian ar dhubh. Úsáidtear dath i bhfotheidealú chun cabhrú le Sainaitheint na gCainteoirí agus chun a léiriú go bhfuil Maisíochtaí Fuaimne ann. Pléitear an méid sin níos déanaí sa cháipéis seo.

2.3 Carachtair Rialúcháin

Teastaíonn sé charachtar rialúcháin sa líne theiliteacs, nó ocht gcarachtar rialúcháin má úsáidtear cúlra daite, nuair a úsáidtear téacs daite ar airde dhúbailte i mbosca. Dá bhrí sin, is é 32 nó 34 charachtar in aghaidh na líne an spás uasta atá ar fáil do théacs na bhfotheideal.

2.4 Formáidiú

Moltar uasfhad fotheidil de dhá líne. Féadfar trí líne a úsáid i gcúinsí eisceachtúla má tá an fotheidealóir muiníneach nach mbeidh aon fhaisnéis phictiúir thábhachtach ceilte aige sin. Go hidéalach, ba cheart abairt iomlán amháin a bheith i ngach fotheideal freisin.

Ag brath ar luas na cainte, tá eisceachtaí ann don mholadh ginearálta sin, mar a leanas:

- a) Fotheidealú fíor-ama.
- b) Féadfar abairtí gearra a chur le chéile i bhfotheideal amháin má tá teorainn leis an am léitheoireachta atá ar fáil.

c) Abairtí an-fhada atá rófhada le bheith oiriúnach i bhfotheideal dhá líne amháin.

Tá dhá nós imeachta ann chun déileáil le cásanna den sórt sin:

(i) Abairtí fada a bhriseadh in dhá abairt ar leithligh nó níos mó agus iad a thaispeáint mar fhotheidil a thagann i ndiaidh a chéile.

(ii) Ligean d'abairt fhada amháin gabháil níos faide ná fotheideal amháin. Sa chás sin, ba cheart abairtí a dheighilt ag sosanna nádúrtha teanga sa chaoi is go mbeidh gach fotheideal ina aonad comhtháite teanga. Ba cheart tús áite a thabhairt do dheighilt ag teorainneacha clásail.

Mhóthaigh breathnóirí go leor go bhfuil deighilt atá marcáilte le seicheamh poncanna (trí cinn ag deireadh fotheideal atá le leanúint ar aghaidh, agus dhá cheann ag tús na habairte leantá) cabhrach.

Mar shampla:

Nuair a d'oscail mé an doras...

..thuig mé go raibh mé sa seomra sin roimhe.

2.5 Poncaíocht

Is féidir éifeachtacht na poncaíochta a fheabhsú ach spás aonair a úsáid ag na pointí seo a leanas:

- i) roimh chomharthaí uailbhreasa agus roimh chomharthaí ceiste,
- ii) tar éis camóg, idirstadanna, leathstadanna agus lánstadanna lár-fhotheidil,
- iii) ar an dá thaobh de dhaiseanna (ach ní i gcás fleiscíní idir focail)
- iv) roimh lúibíní tosaigh agus camóga inbhéartaithe
- v) tar éis lúibíní deiridh agus camóga inbhéartaithe.

2.6 Bristeacha Líne

Ba cheart do línte fotheidil críochnú ag sosanna nádúrtha teanga, go hidéalach ag teorainneacha clásail nó frásaí.

Cuireann bristeacha líne laistigh d'fhocal isteach go mór ar an bpróiseas léitheoireachta agus ba cheart iad a sheachaint.

Ba cheart cothromaíocht idir cúinsí teanga agus corraí súl a bheith sna fotheidil chomhfhadaithe. Dá bhrí sin, nuair a úsáidtear comhfhadú ar chlé, ar dheis agus sa lár chun suíomh an chainteora a chur in iúl, ní mór bristeacha líne a mheas go cúramach. Ba cheart an fad idir fotheidil a íoslaghú, is é sin le rá, an rud a chiallódh go ngluaisfidh an tsúil an t-achar is lú chun dul ó líne amháin go dtí an chéad líne eile.

Ba cheart a bheith cúramach freisin cur isteach ar ábhar an phictiúir a sheachaint – is fearr línte fada tanaí ná fotheidil ‘gearra agus ramhra’, ach ní hamhlaidh a bhíonn sin i gcónaí.

I gcás bristeacha líne ar ghlacadóirí a mbaineann cóimheas treoíochta traidisiúnta (4:3) leo agus ar ghlacadóirí scáileáin leathain (16:9), ní mór an bhéim bhunaidh a bhí san fhotheideal a choinneáil.

2.7 Fotheidil a Shuí ar an Scáileán

Is iondúil go mbíonn fotheidil suite i dtreo bhun an scáileáin, ach tá sé tábhachtach nach gcuireann sé sin fotheidil ‘ar an scáileán’ faoi cheilt, ná aon chuid de bhéal an chainteora nó aon ghníomhaíocht thábhachtach eile a cheilt ach oiread.

D’fhéadfadh gur ainm an duine ar an scáileán a bheith i gceist leis an teideal ‘ar an scáileán’ etc. Bíonn eolas go leor ag cineálacha áirithe clár speisialta sa chuid íochtarach den scáileán agus i gcásanna den sórt sin beidh suíomh ag barr an scáileáin ina chaighdeán níos inghlactha.

Má bhíonn clúdach spóirt i gceist, níor cheart do na fotheidil scór an chluiche a cheilt. Taispeántar an scór sa chúinne uachtarach ar chlé den scáileán de ghnáth agus moltar go mbeadh fotheidil suite sa chúinne uachtarach ar dheis den scáileán.

Ba cheart fotheidil a thaispeáint go cothrománach agus i dtreo fhoinsé na maisíochtaí fuaimé nó, i gcás ina ndéantar an cainteoir a shainaithint, i dtreo an chainteora.

Nuair a bhíonn boscaí den mhéid agus den chruth céanna ag fotheidil i ndiaidh a chéile agus an dara bosca le bheith díreach os cionn na háite a raibh an chéad bhosca, tá sé úsáideach iad a shuí in áiteanna atá beagán difriúil ar an scáileán. Fágann sé sin go mbíonn sé níos éasca don bhreathnóir a thabhairt faoi deara go bhfuil athrú tagtha ar an bhfotheideal.

Baintear úsáid fhairsing ar na saolta seo as glacadóirí a mbaineann cóimheas scáileáin leathain 16:9 leo. Nuair a úsáidtear iad sin chun fotheidil a thaispeáint tá sé tábhachtach an bosca téacs a chosaint. Ní mór glacadóirí caighdeánacha a mbaineann cóimheas treoíochta 4:3 a bheith san áireamh ansin. Is féidir iad a chosaint trína chinntiú go gcuirtear fotheidil laistigh den ‘Achar Slán le haghaidh Fotheideal’ de thaispeáint 14:9.

3. Uainiú agus Sioncronú

Ní mór am go leor a thabhairt do bhreathnóirí leis na fotheidil a léamh. Caithfidh an fad ama a thaispeántar fotheidil ar an scáileán é sin a léiriú. D’fhéadfadh na rátaí taispeána brath ar ábhar an chláir.

Mar shampla, is féidir fotheidil ar luas níos tapúla a bheith ag cláir áirithe, amhail “sobaldrámaí”, cás ina bhféadfadh aithne a bheith ag an mbreathnóir ar na carachtair, le hais dráma nach bhfacthas roimhe nó clár faisnéise nach bhfuil chomh gasta céanna.

Níor cheart, de ghnáth, go rachadh an ráta taispeána fotheideal do chláir réamhthairfidh thar 160 go 180 focal sa nóiméad. Is ionann 160fsn agus 800 carachtar sa nóiméad agus úsáidtear 2 shoicind in aghaidh na líne. Méadaítear na luasanna sin go dtí 180fsn nuair a úsáidtear forlíontáin (an luas léitheoireachta a mhéadú faoi aon ochtú arís).

Ba cheart fotheidil de chineál éigin a bheith ag gabháil leis an gcaint shoiléir ar fad. Ba cheart do na fotheidil a bheith le feiceáil láithreach nuair a thosaíonn an chaint agus ba cheart dóibh imeacht nuair a thiocfaidh deireadh leis an bpíosa cainte a bhaineann leo.

Ba cheart don sioncronú tarlú ag sosanna nádúrtha i dtéarmaí na n-abairtí sa chaint, nó nuair a athraíonn an radharc. Ba cheart feidhm a bheith ag na rialacha céanna maidir le sioncronú le cainteoirí as seat agus le scéalaithe seachscáileáin go fiú.

4. Athruithe Seat

Nuair a bhíonn gearrtha ceamara ann agus fotheideal á thaispeáint bíonn ar bhreathnóirí dul ar ais chuig tús an fhotheidil, nach bhfuil léite ar fad fós, agus tús a chur lena léamh arís. I gcleachtas, aithnítear go gcruthaíonn minicíocht agus luas na n-athruithe seat i go leor clár fadhbanna tromchúiseacha don té a chruthaíonn na fotheidil.

Seo a leanas an treoir ghinearálta chun déileáil le gearrtha ceamara:

- i) Is féidir le fotheidil a ghabhann níos faide ná athruithe seat a bheith ina gcúis le mearbhall suntasach agus ba cheart sin a sheachaint.
- ii) Is iondúil go léiríonn athruithe seat tús nó deireadh na cainte, agus dá bhrí sin ba cheart d'fhotheidil tosú ar athrú seat nuair a bhíonn sé sin i sinc leis an gcainteoir.
- iii) Ba cheart fotheideal 'a dhaingniú' thar athrú seat le soicind amháin ar a laghad chun am a thabhairt don léitheoir dul i dtaithe ar an bpictiúr nua.
- iv) Ba cheart go seachnófaí fotheideal a chur isteach níos lú ná soicind amháin roimh ghearradh ceamara agus é a bhaint níos lú ná soicind amháin ina dhiaidh sin.
- v) Ba cheart, nuair atá sé praiticiúil, do na fotheidil a bheith i gcomhréir shioncronach bheacht le gearradh ceamara.
- vi) Nuair atá cinneadh le déanamh chun abairt amháin a dheighilt i níos mó ná fotheideal amháin, atá le cur timpeall ar ghearradh ceamara, ba cheart dó sin a bheith ag brath ar an féidir an abairt a dheighilt go nádúrtha agus an féidir am taispeána go leor a thabhairt do na fotheidil a eascraíonn as an gcinneadh sin.

5. Teicnící Speisialta

5.1 Béim agus Cur i bhFocail

Is féidir le téacs i gceannlitreacha méadú ar an bhfuaim a léiriú, mar shampla scairteadh, agus is féidir béim ar fhocal aonair a bhaint amach trí athrú ar dhath.

5.2 Tuin an Ghutha

I gcás ina bhfuil tuin an ghutha thar a bheith tábhachtach maidir le brí a chur in iúl, agus nach leor gothaí gnúise agus comharthaíocht choirp chun an tuin a chur in iúl, is féidir le húsáid as '(!)' agus '(?)' díreach tar éis cainte searbhas agus íoróin a chur iúl.

5.3 Sainaitint na gCainteoirí

Is cabhair ar leith é dathanna a úsáid chun cainteoirí ar leith a shainaitint, ach is féidir lena ró-úsáid mearbhall a chur ar dhaoine. Nuair is féidir, mar sin, ba cheart gach cainteoir a shainaitint le dath amháin ó thús deireadh an chláir.

I gcás cláir rialta amhail sobaldrámaí, ba cheart an fhoireann chéanna dathanna a úsáid do na fotheidil dhaite, nuair a úsáidtear dathanna, i rith na sraithe.

Is rogha eile é suíomh na bhfoitheideal ar an scáileán agus comhfhadú a úsáid chun tacú le sainaitint na gcainteoirí. Is féidir gach foitheideal a bhogadh go cothrománach i dtreo an chainteora iomchuí. Ní mór, áfach, iad a shuí go cúramach nuair a bhogann carachtair thart agus iad ag labhairt. Is féidir dathanna a chur leis fós.

5.4 Guthanna Seachscáileáin agus as Seat

Nuair nach léir on méid atá le feiceáil cad as a bhfuil an chaint seachscáileáin/as seat ag teacht, ba cheart teicnící speisialta a úsáid.

Cuirtear cainteoirí as seat in iúl a bheag nó a mhór trí úsáid a bhaint as na siombailí 'níos mó ná' (>) nó 'níos lú ná' (<) de réir mar is cuí.

Nuair a úsáidtear caint seachscáileáin tríd an gclár, e.g. mar atá i gcláir faisnéise insinte, is é an cur chuige coiteann ná fotheidil a chur sa lár gan siombailí.

Ar na cásanna eile nach léir láithreach cad as a bhfuil an chaint ag teacht, tá guthanna teileafóin, an raidió, fógraí ó challairí poiblí, etc. Tá sé cabhrach teideal lipéadaithe a chur leis an gcéad fhoitheideal ó na foinsí sin (Féach 2.9 Teicnící Eile), mar shampla:

```
CALLAIRE:  
"Cuirigí oraibh bhur  
gcriosanna sábháilte,  
le bhur dtoil."
```

Bíonn gá uaireanta le lipéid ar a bhfuil ainm an charachtair, ar mhaithe le soiléireacht, e.g. radhairc shlua nó radhairc a dhéantar sa dorchadas.

```
JOHN: Cad a tharla do  
na soilse?
```


6. Teicnící Dialóige

Ba cheart faisnéis fotheidil a bheith ag gabháil leis an gcaint shoiléir ar fad, ach i gcás dialóg thapa, d'fhéadfadh éifeacht 'staccato' nó éifeacht 'meaisínghunna' a bheith mar thoradh ar roinnt fotheidil ghearra agus iad taispeánta i seicheamh tapa.

Tá dhá réiteach fhéideartha ann chuige sin:

i) Úsáid a bhaint as Téacs dúbailte nuair a labhraíonn níos mó ná beirt charachtar ag an am céanna agus nuair a bhréagnaíonn siad a chéile mar shampla:

Ar mhaith libh dul
anois?

Ba mhaith. Níor mhaith

Tá caint na beirte le fáil laistigh d'fhotheideal amháin, san áit inar cheart do gach fotheideal a thagann ar an scáileán a bheith ina thús den píosa cainte lena mbaineann sé.

ii) Forlíontáin nó teidil charnacha a úsáid

Is í an úsáid is éifeachtaí a bhaintear as sin ná nuair a théann dhá fhotheideal go nádúrtha le chéile, mar shampla i gcás sraith ceisteanna agus freagraí nó deireadh jóc a chur in iúl. Sa chás sin, cuirtear an dara cuid den fhotheideal leis an gcéad chuid nuair a chuirtear tús leis an dara píosa cainte.

Buntáiste eile a bhaineann le forlíontáin ná go mbíonn cuma níos nádúrtha orthu nuair nach dtaispeántar an bheirt chainteoirí comhfhreagracha sa seat ceamara céanna. Ba cheart forlíontáin a úsáid go cúramach nó d'fhéadfadh sé go gcaithfí an chéad chuid den teideal carnach a léamh an athuir, agus d'fhéadfadh 'rabhadh bréige' agus frustrachas teacht as sin.

Teicnící forlíontáin

I gcás téacs dúbailte agus forlíontán araon, ba cheart an dara cuid a bheith le feiceáil ar an líne díreach faoi bhun na chéad choda de ghnáth. Má tá an dara cainteoir suite ar an scáileán ar dheis ón gcéad chainteoir, déantar an dara cuid den téacs dúbailte a bhogadh i dtreo na láimhe deise:

An chéad chainteoir

An dara cainteoir

Seo a leanas treoir ghinearálta maidir le húsáid téacs dhúbailte agus forlíontán:

i) Ní féidir téacs dúbailte a úsáid ach amháin nuair atá beirt charachtar nó níos mó ag labhairt ag an am céanna.

ii) Ba cheart tús áite a thabhairt d'fhorlíontáin nuair a labhraíonn beirt charachtar nó níos mó i ndiaidh a chéile agus nach mbíonn an t-am ann le fotheidil aonair a léiriú.

iii) Níor cheart d'fhad iomlán sraithe téacs dhúbailte nó sraithe forlíontán dul thar cheithre líne riamh.

7. Teicnící Eile

i) Is féidir le comharthaí singile athfhriotail ‘...’ caint neamhshioncronach a chur in iúl, m.sh. guthú nó smaointe nó rud ar bith ar an scáileán atá ceangailte go feiceálach le caint.

ii) Léiríonn téacs gan mharcáil i gceannlitreacha agus litreacha beaga caint shioncronach, i.e. tá an cainteoir le feiceáil (an chuid is mó den am) agus tagann teidil dá réir.

iii) Is féidir le comharthaí dúbailte athfhriotail “...” caint atá á cur i láthair ar bhealach meicniúil a léiriú, e.g. an raidió, callaire, etc., nó píosa athfhriotail ó dhuine nó ó leabhar.

iv) Léiríonn téacs idir lúibíní gur cogarnach nó caint leataoibh atá ar siúl.

(SLOGADH FOCAL) Ní raibh sé ansin.

v) Is féidir lúibíní a úsáid freisin chun an bealach ina labhraíonn duine a chur in iúl:

vi) Is féidir lipéad a chur le foinse na cainte ach ceannlitreacha a úsáid agus idirstad ina ndiaidh:

CALLAIRE:
“Cuirigí oraibh bhur gcriosanna sábháilte, le bhur dtoil.”

JOHN: *Cad a tharla do na soilse?*

vii) Ba cheart giorrúcháin neamhchoitianta, amhail SFX, a sheachaint.

8. Maisíochtaí Fuaimne

Ba cheart fotheideal a chur le haon mhaisíocht fuaimne nach bhfuil intuigthe láithreach ón aicsean atá le feiceáil. Áirítear ansin maisíochtaí fuaimne a thagann chun léire san aicsean ina dhiaidh sin, e.g. teileafón ag bualadh sula bpioctar suas é, pléascán taobh amuigh sula léimeann gach duine faoin mbord.

Is fearr, de ghnáth, ráitis thuairisciúla ná litriú onamataipéach le haghaidh maisíochtaí fuaimne. Ach ní mór comhthéacs agus seánra (cartúin i gcoinne na drámaíochta, mar shampla) a chur san áireamh.

Is fearr URCHAR GUNNA ná BANG!!! de ghnáth

Is féidir fotheidil maisíochtaí fuaime a úsáid go cliste freisin chun atmaisféar cúlra a chruthú le haghaidh radhairc:

GÁIR ÓN SLUA

CABAIREACHT BHEOGA

Trí dhath an chúlra (e.g. téacs bán ar chúlra dearg) agus téacs cás uachtair a úsáid, déantar idirdhealú idir fotheidil maisíochta fuaime agus fotheidil chainte.

9. Ceol

Ba cheart teideal an cheoil atá á sheinm a thabhairt, ar a laghad. Nuair is féidir, ba cheart focail amhráin a chur san áireamh. Tá sé sin thar a bheith tábhachtach sa chás ina mbeidh daoine níos óige le breathnú ar an gclár. Baineann tábhacht faoi leith le cláir phopcheoil, le ceoldrámaí agus le hamhráin a bhaineann le snáithe an scéil.

Ba cheart liricí amhrán a fhotheidealú focal ar fhocal; ach, má tá luas an amhráin an-sciobtha, féadfar leathrainn nó véarsaí iomlána a fhágáil ar lár.

Ba cheart liricí amhráin a dhéanamh soiléir trí chomhartha a léiriú. Is iad 'hais' nó 'géar' na comharthaí is minice a mbaintear úsáid astu. Nuair a bhíonn an chaint agus an t-amhrán measctha ina chéile, ba cheart a bheith cúramach gach teideal a chur in iúl mar is ceart.

D'fhéadfadh corr-fhotheideal, chun ceol atmaisféir a léiriú, má tá sé sin tábhachtach ó thaobh insint an scéil de, a bheith an-éifeachtach:

CEOL GAELACH

Níor cheart a leithéid d'fhotheidil a úsáid ach go hannamh.

Tarlaíonn sé uaireanta go mbíonn radhairc i ndiaidh a chéile ann agus na radhairc dubh dorcha, agus is le hathruithe sa cheol teagmhasach a léirítear an t-athrú ó radharc go radharc. Sna cásanna sin, má bhíonn an t-am ann chuige, ba cheart don fhotheidealóir fotheidil den chineál seo a úsáid:

CEOL MEIDHREACH BANNA RINCE

Ansin, nuair a thagann athrú suntasach ar luas an cheoil, cuirtear an fotheideal seo i láthair:

ATHRÁIONN SÉ GO CEOL MALL RINCE

Bíonn fios ansin ag an breathnóirí bodhra go bhfuil radharc nua ann.

10. Ciúnas

Nuair a bhíonn tostanna fada gan aon chaint i gcláir, d'fhéadfadh amhras teacht ar an mbreathnóir go bhfuil an córas teiliteacs tar éis cliseadh. I gcásanna den sórt sin, is mór an cúnamh é teideal míniúcháin a chur isteach, ar nós:

CEOL TOSAIGH

TOST FADA

CEOL RÓMÁNSÚIL

11. Cliseadh Fotheideal

Tagann an frustrachas céanna ar an mbreathnóir bodhar nó an breathnóir ar a bhfuil mallachar éisteachta nuair a chailltear fotheidil agus an frustrachas a bhíonn ar an té ag a bhfuil éisteacht nuair a chailltear an fhuaim.

Má chliseann ar na fotheidil, bíonn sé tábhachtach go dtagann tarchur leide aníos ina mbíonn leithscéal d'fhoclaíocht iomchuí faoin gcliseadh agus, má bhíonn moill ar tharchur na bhfotheideal a chur ina cheart, ba cheart míniúchán a thabhairt go luath ina leith sin.

12. Cláir a Fhaightear Isteach

Nuair a bhíonn fotheidil a fhaightear isteach á dtiontú ag craoltóirí ar mhaithe le comhlíonadh na n-íoschaighdeán atá leagtha amach sa chuid seo de na Rialacha, glactar leis nach féidir i gcónaí sioncronú iomlán ná na caighdeáin rátaí taispeána a bhaint amach.

Mar sin féin, ní mór do chraoltóirí a ndícheall a dhéanamh lena chinntiú go ndéantar fotheidil a shioncronú go hiomlán leis an bhfuaim agus leis an bhfíseán.

13. Fotheidealú don lucht féachana beartaithe, leanaí san áireamh

Mar gheall ar an ngnáthluas agus an ghnáthchastacht a bhaineann le fotheidil, d'fhéadfadh sé go ndéanfaí mionlach de phobal na mbodhar, nach bhfuil an léamh róláidir acu, a fhágáil ar lár. I gcás a lán leanaí atá bodhar ón tréimhse réamhtheangach, tá ráta 70-80 focal sa nóiméad oiriúnach agus na fotheidil á gcur i láthair.

Ba cheart trí phríomhghléas eagarthóireachta a choinneáil i gcuimhne:

- i) An méid téacs a laghdú tríd an luas léitheoireachta a laghdú agus focail agus abairtí neamhriachtanacha a bhaint.
- ii) An bhrí ar fad a chur in iúl.
- iii) Méadú a dhéanamh ar an úsáid a bhaintear as fotheidil trí líne agus líon na bhforlíontán a laghdú.

Ba cheart d'fhotheidil an focal labhartha a chur in iúl go cruinn agus, dá réir sin, níor cheart cinsireacht a dhéanamh air mura bhfuil fíorghá leis.

13.1 Fotheidil do Leanaí

Cé go mbaineann go leor leanaí bodhra atá níos sine ná 11 bhliain d'aois leas as fotheidealú caighdeánach, teastaíonn fotheidil níos simplí uathu siúd atá níos óige ná 11 bhliain d'aois. Moltar na treoirínte seo a leanas maidir le fotheideal a chur ar chláir atá dírithe ar leanaí níos óige ná 11 bhliain d'aois.

- i) Ba cheart don ghlór agus do na fotheidil a bheith ag teacht le chéile a oiread agus is féidir.
- ii) Ba cheart straitéis a fhorbairt ina bhfághtar focail ar lár seachas iad a athrú chun fad na n-abairtí a laghdú.

14. Fotheidealú fíor-ama

Is féidir le táirgeadh agus tarchur fotheideal ar bhonn fíor-ama fadhbanna suntasacha a chruthú don fhotheidealóir agus don bhreathnóir araon. Ní sholáthraíonn teicnící fotheidealaithe reatha, go háirithe do chraoltaí beo, an tseirbhís ardchaighdeán chéanna a bhfuiltear ag súil léi ó scrípteanna réamhullmhaithe. Ba cheart teicnící den sórt sin a theorannú d'ócáidí nuair nach bhfuil am go leor ann chun fotheidil a ullmhú trí mhodhanna eile a úsáid.

Nuair a chuirtear fotheidil le chéile le haghaidh ábhair faisnéise ar nós na nuachta, ba cheart brí iomlán an ábhair a chur in iúl.

14.1 Treoirínte maidir le Fotheidealú Fíor-ama

Ní mór i ngach cás iarrachtaí a dhéanamh cloí leis an méid seo a leanas:

- i. Ba cheart céatadán ard de na focail a deirtear a bheith sna fotheidil.
- ii. Ba cheart príomhfhíricí a bheith le feiceáil mar chéatadán ard den teachtaireacht labhartha
- iii. Seachnaítear príomhfhíricí nach bhfuil gá leo nó atá éagsúil leis na fíricí bunaidh.
- iv. Nuair is féidir, seachnaítear bristeacha líne nach bristeacha nádúrtha teanga iad (briathra a dheighilt etc.).
- v. Déantar iarracht na fotheidil a choinneáil leis na hathruithe seat (sioncronú).
- vi. Seachnaítear fotheidealú a chur ar theidil físe atá ann cheana (sa nuacht, is minic nach féidir é sin a sheachaint, agus sa chás sin is féidir ainm cainteora a áireamh san fhotheideal má tá sé ar fáil).
- vii. Ba cheart teideal ina ngabhtar leithscéal a sheoladh i gcás ina ndéantar botún mór nó ina mbíonn an fotheideal dothuigthe; agus, más féidir, an fotheideal a chur ar siúl arís agus an earráid curtha ina ceart.

Agus téacsanna ullmhaithe á gciúáil do chodanna den chlár a mbaineann script leo:

- i) Déantar gach iarracht na téacsanna a chiúáil ionas go mbeidh siad ag teacht go dlúth leis na focail labhartha ó thaobh am tosaithe de.

- ii) Ná cuirtear ainm na gcainteoirí san áireamh (mura labhraítear ó bhéal iad). Ba cheart do na fotheidil bogadh go suíomh dífriúil ar an scáileán, nuair is féidir, dá dtarlódh go gcuirfí teidil an t-ainm faoi cheilt.
- iii) Má thitear ar gcúl, ná déantar téacsanna a chiúail amach go gasta – fághtar cuid acu ar lár agus leantar ar aghaidh ón áit cheart.

15. Seirbhísí Teilifíse Digití

De bharr teilifís dhigiteach a bheith tagtha ar an bhfód, tá an deis ann feabhas a chur ar fhotheidil ón taobh amhairc agus ón taobh teicniúil de araon. Bealach amháin ina bhféadfaí iad a fheabhsú is ea clófhoireann níos soléite a thabhairt isteach agus úsáid a bhaint as siombailí. Is é is cuspóir do na hathruithe sin ná an taitneamh a bhaineann an t-úsáideoir as an teilifís a mhéadú. Níor cheart iad a thabhairt isteach ar shlí a gcuirfeadh as don phríomhchuspóir atá le seirbhís na bhfotheideal, is é sin cuidiú leis an tuiscint atá ag daoine bodhra agus ag daoine a bhfuil mallachar éisteachta orthu ar chlár a éascú.

Leagann an chuid seo de na Rialacha síos caighdeáin maidir le comhaid fotheideal atá ann cheana a scríobhadh ar bhonn analógach a thiontú lena n-úsáid ar Theilifís Dhigiteach Trastíre (DTT) agus ar sheirbhísí digiteacha eile, amhail seirbhísí satailíte. Níl sé i gceist go gcuirfeadh na treoirlínte seo bac ar fheabhsuithe amach anseo, ach dul chun cinn a rialú ionas nach gcuirfeadh athrú claochlaitheach ar bith ar an gcleachtas reatha mura mbeidh machnamh agus comhairliúchán cúramach déanta ina thaobh sin.

- i) Bainfidh aon Teilifís Dhigiteach Trastíre (DTT) úsáid as clófhoireann Tiresias do gach fotheideal.
- ii) Ba cheart seirbhísí digiteacha eile a spreagadh chun an fhormáid sin a úsáid nó í a thabhairt chomh gar agus is féidir di.
- iii) 24 líne theilifíse don cheannlitir 'V' is ea an mhéid ainmniúil atá le bheith sna fotheidil.
- iv) Ar chúiseanna aga folaigh, seachnófar úsáid dian-fhotheideal ceithre líne, lena n-áirítear na cinn laistigh de "d'fhorlíontáin". (Ciallaíonn aga folaigh cur i láthair na bhfotheideal ar an scáileán. Ciallaíonn dian-fhotheidil iad siúd ina bhfuil cuid mhaith téacs sna sraitheanna fotheidil).
- v) Maidir le fotheidil arna dtiontú ó chomhaid EBU 3264 (nó a leithéid) atá ann cheana nó ó théipeanna 335 beo réamhthairfeadta, coinneoidh siad an suíomh agus na bristeacha líne a bhain leis na fotheidil bhunaidh a mhéid is féidir.
- vi) 12 dhath ar a mhéad a bheidh sa raon dathanna; beidh an raon dathanna sin fórchosúil leis an raon a bhaineann le seachadadh teilifíse analógaigh.
- vii) Ba cheart an cleachtas atá ann faoi láthair maidir le '#' a úsáid chun ceol a chur in iúl a athrú go húsáid dhá leathchamán mar chuid den chlófhoireann Tiresias le go seachnófar mearbhall maidir leis an tsiombail haise a úsáidtear go coitianta ar ardáin meán sóisialta.

16. NITHE EILE

16.1 Éigeandálaí Náisiúnta:

Ní mór daoine bodhra agus daoine a bhfuil mallachar éisteachta orthu a choinneáil ar an eolas faoi éigeandálaí náisiúnta agus áitiúla.

Nuair a bhíonn faisnéis faoi éigeandálaí á craoladh nó á cur ar fáil, ba cheart an fhaisnéis chéanna, lena n-áirítear uimhreacha teileafóin ábhartha, a chur ar fáil, i bhfotheidil oscailte más féidir, agus am go leor a thabhairt chun na sonraí a scríobh síos.

16.2 Teidil ina nGabhtar Leithscéal

Nuair is féidir, ba cheart leithscéal nó míniú cuí a chur ar fáil chomh luath agus is féidir tar éis cliseadh fotheideal ar bith.

Ní mór do chraoltóirí, a gceanglaítear orthu fotheidil a sholáthar, a áirithiú go soláthraítear fotheidil choinbhinsiúnacha (a tharchuirtear ar líne thiomnaithe laistigh den VBI agus a bhfaightear rochtain orthu, de ghnáth, trí Leathanach 888 ar an gciannrialtán), ar gach seirbhís tarchuir analógach trastíre agus dhigiteach satailíte. Ba cheart do chraoltóirí den sórt sin a áirithiú, a mhéid is féidir, gur féidir fotheidil a thabhairt ar aghaidh chuig córais atarchuir, lena n-áirítear córais chábala agus MMD, ach gan bheith teoranta dóibh.

Moltar do chraoltóirí taithí a fhorbairt i soláthar agus i dtarchur fotheideal digiteach. I gcás ina soláthraítear fotheidil go comhuaineach i ngnáthmhodhanna agus i modhanna digiteacha araon, ní chuirfear an acmhainn fotheideal coinbhinsiúnach san áireamh agus na spriocanna don fhotheidealú á gcinneadh.

(ii) Coimisiún na Meán – Caighdeáin maidir le Teanga Chomharthaíochta na hÉireann

Tugann an chuid seo de na Rialacha achoimre ar na caighdeáin ghinearálta agus theicniúla atá ag teastáil maidir le soláthar Theanga Chomharthaíochta na hÉireann. Leagtar amach sna caighdeáin an méid a éilítear ar chraoltóirí de bhreis ar Riail 4.1: Caighdeáin Cháilíochta. Féadfar na caighdeáin a athrú ó am go ham, de réir mar a mheastar a bheith cuí.

Teanga Chomharthaíochta na hÉireann

Is í Teanga Chomharthaíochta na hÉireann an teanga dhúchais nádúrtha atá ag an bpobal bodhar in Éirinn. Is teanga fhísiúil, spásúil í, agus tá comhréir agus struchtúr casta gramadaí dá cuid féin aici. Baineann gach teanga chomharthaíochta lena tír bhunaidh féin go sonrach. Tagraíonn na spriocanna a leagtar amach sna Rialacha Rochtana do sholáthar Theanga Chomharthaíochta na hÉireann.

1. Formáid

Tá dhá bhealach ann chun rochtain teanga comharthaíochta a sholáthar ar chláir:

- (i) Ateangaireacht. Déanann duine ateangaireacht agus comharthaíonn sé/sí cláir bheo nó thaifeadta, nó míreanna de chláir. Is iondúil go ndéantar an íomhá den ateangaire a fhorleagan ar an gclár. Déantar tagairt dó sin níos faide anonn sa cháipéis seo mar ionsáiteán forleagtha.
- (ii) Cur i Láthair. Is é láithreoir, tráchttaire nó tuairisceoir teanga comharthaíochta a chuireann an phríomhtheanga ar fáil sa chláir nó i mír den chláir. Déantar ateangaireacht ansin ar na comharthaí agus déantar iad a 'ghuthú', agus cuirtear fotheidil nó teidil leo de réir mar is cuí.

Is modhanna bailí iad cur i láthair agus ateangaireacht araon chun ceanglais na Rialacha Rochtana a chomhlíonadh.

2. Riachtanais Ghinearálta

2.2 Inniúlacht sa teanga chomharthaíochta

Ba cheart do chraoltóirí a chinntiú go bhfuil leibhéal cumais agus líofachta i dTeanga Chomharthaíochta na hÉireann ag ateangairí teanga comharthaíochta. Ba cheart don leibhéal inniúlachta agus líofachta i dTeanga Chomharthaíochta na hÉireann a éilíonn craoltóirí a bheith bunaithe ar eolas ó ghrúpaí úsáideoirí agus ionadaíochta agus ar dhaoine nó eagraíochtaí eile a bhfuil saineolas acu sa réimse sin.

2.3 Fuaimeanna seachscáileáin

Ba cheart don ateangaire nó láithreoir teanga comharthaíochta a léiriú go bhfuil fuaimeanna seachscáileáin ann (e.g. teileafón ag bualadh, cnag ar dhoras nó urchar gunna) sa chás ina bhfuil siad sin tábhachtach chun an clár a thuiscint.

2.4 Sioncronú

Ba cheart don ateangaireacht chomharthaíochta tosú ag an am céanna a thosaíonn an chaint. Is féidir nach mbeadh sé sin praiticiúil i gcónaí agus ateangaireacht á déanamh ar chláir bheo.

Fuarthas amach gur áis úsáideach d'ateangairí é uathleideoirí a úsáid agus gur féidir leis cabhrú i dtreo na sioncronachta.

Ba cheart d'uainiú na n-abairtí comharthaithe a bheith chomh gar don chaint agus is féidir. Ar an gcaoi chéanna, i gcás láithriú teanga chomharthaíochta, ba cheart d'abairt "ghuthaithe" a bheith chomh gar agus is féidir don teanga chomharthaíochta.

Ba cheart a thabhairt faoi deara, áfach, go bhfuil struchtúr gramadaí difriúil ag Teanga Chomharthaíochta na hÉireann agus ag an mBéarla agus nach féidir leis an dá theanga teacht go hiomlán le chéile. Ba cheart gach iarracht, nuair is indéanta, a dhéanamh an t-eolas céanna a sholáthar do na breathnóirí ar fad.

2.5 Monatóireacht

Ba cheart do chraoltóirí monatóireacht a dhéanamh ar éifeachtacht na seirbhíse ach teagmháil a dhéanamh le daoine bodhra agus a n-ionadaithe.

2.6 Leithscéal faoi chliseadh seirbhíse

Nuair is féidir é, ba cheart teideal nó fotheideal amhairc a thaispeáint nuair a chliseann ar an tseirbhís.

3. Treoirínte a bhaineann go sonrach le hateangaireacht Theanga Chomharthaíochta na hÉireann

3.1 Caighdeán na taispeána

Nuair a bhíonn comharthóir á thaispeáint ar an scáileán taispeána, ba cheart an léiriú sin a bheith sách mór agus an taifeach sách grinn le go mbeadh feiceáil ar ghluaiseachtaí uile na coda uachtaraí den cholainn mar aon leis na géaga, na lámha agus na méaracha, an ghualainn, an muineál agus gach corraíl san éadan agus gach gotha gnúise.

Ba cheart na gothaí tábhachtacha go léir lena gcuirtear brí in iúl sa teanga chomharthaíochta a bheith inaitheanta go furasta agus go beacht.

3.2 Méid agus cruth na n-ionsáiteán forleagtha

Ní mór don ionsáiteán a bheith ar mhéid a fhágfaidh go mbeidh na gothaí colainne agus gnúise a luaitear thuas so-aitheanta agus an lucht féachana achar normálta ón scáileán. Is gnách go gcomhlíontar an coinníoll sin ach íomhá den chomharthóir, agus é/í gan chorraí, a fhrámú ionas go mbeidh aon séú cuid, ar a laghad, d'achar an phictiúir á ghlacadh aige/aici.

I gcás clár atá dírithe ar dhaoine bodhra go príomha agus atá san fhormáid "oscailte", teicníc chabhrach is ea an íomhá a laghdú faoi 25%, cuir i gcás, agus an spás folamh atá fágtha a úsáid chun an t-ateangaire a shuí.

3.3 Éadach agus dathanna cúlra

Tá sé tábhachtach gur féidir an duine atá ag comharthú a dhéanamh amach go soiléir, mar shampla trí dhathanna pléineáilte atá i gcodarsnacht lena chéile agus soilsiú oiriúnach a úsáid. Níor cheart éadaí a bhfuil patrún orthu a chaitheamh. Níor cheart cur isteach ar aird an bhreathnóra leis an gcuma atá ar an ateangaire (e.g. an rogha éadaí agus na giuirléidí atá sé/sí a chaitheamh).

3.4 Sainathint na gcainteoirí

Is féidir é sin a bhaint amach le teicnící amhail tagairt ag an gcomharthóir do dhuine ar leith trí athruithe ar fhéachaint na súl agus suíomh na colainne, nó trí ainm an chainteora a thabhairt agus aithris a dhéanamh air/uirthi. (Tugtar léiriú carachtair ar an teicníc sin).

(iii) Coimisiún na Meán – Caighdeáin maidir le Tráchtairacht Fuaime

Tugann an chuid seo de na Rialacha achoimre ar na caighdeáin ghinearálta agus theicniúla atá ag teastáil maidir le soláthar tráchtairachta fuaime. Leagtar amach sna caighdeáin an méid a éilítear ar chraoltóirí de bhreis ar Riail 4.1: Caighdeáin Cháilíochta. Féadfar na caighdeáin a athrú ó am go ham, de réir mar a mheastar a bheith cuí.

Tráchtairacht is ea Tráchtairacht Fuaime a thugann cur síos ó bhéal do bhreathnóir ar a bhfuil lagú amhairc ar a bhfuil ag tarlú ar an scáileán ag aon nóiméad ar leith, mar chabhair leis an gclár a thuiscint agus taitneamh a bhaint as.

1. An méid a bhfuil tráchtairacht le déanamh air

Seo a leanas achoimre ar na gnéithe de chlár ar cheart tráchtairacht a dhéanamh orthu.

- i) Carachtair
Ba cheart tráchtairacht fuaime a dhéanamh ar éadaí, tréithe fisiciúla, gothaí gnúise, comharthaíocht choirp, cúlra eitneach (más ábhartha don snáithe scéil) agus aois an charachtair.
- ii) Suíomhanna
Ba cheart tráchtairacht a dhéanamh ar an suíomh agus ar athruithe suímh, aon uair is féidir.
- iii) An tráth den lá
Ba cheart tráchtairacht a dhéanamh ar an tráth den lá atá ann, más cuí.
- iv) Aicsean ar an scáileán
Ba cheart tráchtairacht a dhéanamh ar an aicsean ar an scáileán.
- v) Fuaimeanna nó maisíochtaí fuaime
Ba cheart tráchtairacht a dhéanamh ar fhuaimneanna nó ar mhaisíochtaí fuaime nach bhfuil so-aitheanta.
- vi) Teidil fhotheidealaithe
Ba cheart tráchtairacht a dhéanamh ar aon chomharthaí nó scríbhneoireacht ábhartha ar an scáileán.
- vii) Teidil Oscailte agus/nó Teidil Chreidiúna
Ba cheart tráchtairacht a dhéanamh ar theidil oscailte agus ar theidil chreidiúna.

2. An uair le cur síos a dhéanamh

Tá sé tábhachtach nach gcuirfeadh an tráchtairacht fuaime isteach ar an dialóg.

Ba cheart tráchtairacht fuaime a dhéanamh nuair a bhíonn tostanna sa dialóg. Ní fhéadfaidh sí cur isteach ar an dialóg ach amháin nuair is dialóg neamhthábhachtach í nó dialóg a bhfuil fotheidil nó teidil léi, agus sa chás sin féin ní mór eolas ábhartha a thabhairt, nó an fotheideal nó an teideal a léamh. Más gá, is féidir í a dhéanamh os cionn focail amhráin.

Níor cheart tráchtairacht fuaime a dhéanamh os cionn dialóg príomhshrutha. Níor cheart tráchtairacht fuaime a dhéanamh os cionn maisíochtaí fuaime, i gcás ina gcuireann na maisíochtaí leis an scannán nó an tráchtairacht, ná os cionn ceol tábhachtach cúlra.

3. An méid nach bhfuil tráchtairacht le déanamh air

Níor cheart tuairim phearsanta na dtráchtairí maidir leis an aicsean ar an scáileán a bheith sa tráchtairacht. Mar shampla, rud dofheicthe amháin inspreagadh nó réasúnaíocht don aicsean ar an scáileán, níor cheart tráchtairacht a dhéanamh air sin.

Má tharlaíonn botúin san eagarthóireacht nó sa leanúnachas, níor cheart aithris a dhéanamh orthu sin sa tráchtairacht fuaime.

4. Leibhéal Fuaime an Chláir

Nuair a chuirtear tráchtairacht thuairisciúil isteach i gclár, ní mór leibhéal cúlra fhuaim an chláir a íslíú, ionas gur féidir an cur síos a chloisteáil go soiléir. Ba cheart a bheith cúramach lena chinntiú nach sáraíonn leibhéal fuaime na haithriseoireachta leibhéal an chúlra.

De ghnáth, ba cheart leibhéal fuaime na haithriseoireachta a choinneáil ag leibhéal seasmhach. Socraítear glór na haithriseoireachta ag leibhéal seasmhach ag tús an taifeadta agus is féidir a mhéad a chéimneofar leibhéal na príomhfhuaim ag na pointí cuí a réamhshocrú leis an stáisiún oibre.

5. Taifeadadh na Tráchtairachta Fuaime

Bíonn eolas físe agus fuaime ar fáil do bhreathnóirí a bhfuil amharc na súl acu, ní hamhlaidh atá i gcás breathnóirí lagamhairc, a bhíonn ag brath ar gach uile fhocal a bheith soiléir. Níor cheart an tráchtairacht a thabhairt faoi dheifir, dá bhrí sin; ba cheart do gach focal a bheith soiléir, inchloiste agus tráthúil ionas nach gcuirfidh siad isteach ar an dialóg a bheidh le teacht.

Cé gur cheart don ghlór a bheith neodrach, d'fhéadfadh sé gur cheart mothúchán a chur leis ag pointí éagsúla i scannáin éagsúla chun an t-atmaisféar a bhaineann leo agus forbairt an phlota a chur in iúl.

I gcás coiméide, ba cheart an aithriseoireacht a thabhairt ar bhealach seasmhach, ach miongháire beag a bheith ann freisin. Níor cheart don tráchtairacht a bheith ina taispeántas inti féin, áfach.

Ba cheart fanacht glan ar leaganacha cainte 'scannánúla' ar nós 'tá an ceamara ag peanáil ar chlé' etc. Níor cheart don tráchtairacht cinsireacht a dhéanamh ar an méid atá ar an scáileán.

6. Gramadach agus Teanga

- i) Ba cheart an aimsir láithreach a úsáid leis an ‘aimsir láithreach leanúnach’ i gcás gníomhaíochtaí leanúnacha.
- ii) Ba cheart abairtí iomlána a úsáid, a oiread agus is féidir.
- iii) Tá sé tábhachtach go n-úsáidtear ainmneacha dílse. Ní mór tuiscint a bheith ag breathnóirí lagamhairc cé na carachtair a bhfuiltear ag trácht orthu sa tráchttaireacht. Má bhaintear úsáid as ‘sé’ / ‘sí’, d’fhéadfaí mearbhall a chur ar an lucht féachana/éisteachta. Má tá baol míthuisceana ar bith ann i gcás ina bhfuil daoine éagsúla ar an scáileán ag an am céanna, ba cheart sin a shoiléiriú agus tagairt á déanamh d’ainmneach dílse.
- iv) Tá aidiachtaí tuairisciúla tábhachtach, ach níor cheart tuairim phearsanta an tráchttaire a léiriú leo.
- v) Ba cheart leithéidí ‘Feicimid...’ ‘Os ár gcomhair...’ a sheachaint de ghnáth.

7. Ord tosaíochta don eolas

Cuid ríthábhachtach den tráchttaireacht fuaime is ea an cur síos a dhéantar ar an suíomh mar atá sé; gan treoir ina thaobh sin, d’fhéadfadh an breathnóir lagamhairc dul amú sa scéal nó san aithriseoireacht.

Nuair a bhíonn roinnt daoine ag labhairt ag an am céanna, bíonn sé tábhachtach a shoiléiriú cé atá ag labhairt ag aon nóiméad ar leith. Is cabhair é ainmneacha dílse a athrá go minic le nach mbeidh na breathnóirí in aon amhras maidir le cé atá ag labhairt nó ag gníomhú.

Níor cheart íomhánna meafaracha ná leaganacha cliste cainte a úsáid ach amháin sa chás ina dtagann friotal den chineál sin le stíl an chláir.

Seachain an iomarca mionsonraí a thabhairt. Ní gá mionsonraí tuairisciúla a lua, ach amháin nuair is iad ábhar an chláir iad.

Seachain tráchttaireacht iomarcach a d’fhéadfadh an t-atmaisféar a bhaineann leis an radharc a lagú nó a d’fhéadfadh a bheith tuirsiúil nó bearránach fiú.

Níor cheart tuairimí pearsanta a thabhairt ná léirmhíniú a thabhairt ar na nithe a tharlaíonn; mar sin féin, ní mór freisin leideanna tábhachtacha físiúla a thabhairt do na breathnóirí lagamhairc a d’fhéadfaidís a chailleadh murach sin.

Níor cheart nithe follasacha a lua sa tráchttaireacht; cuir i gcás, nuair a bhuaileann an teileafón nó cloigín an dorais, ní gá cur síos a dhéanamh air sin ach amháin i gcás inar fuaimeanna neamhghnácha atá i gceist.

8. Sobaldrámaí

Is minic nach mbíonn am go leor ann le tráchttaireacht fhada a dhéanamh i sobaldrámaí mar go leanann na dialóga go gasta i ndiaidh a chéile agus is annamh a bhíonn radhairc iontu gan aon dialóg. Is gearr go dtéann breathnóirí lagamhairc a bhreathnaíonn go rialta ar shobaldrámaí i gcleachtadh ar ghuthanna na gcarachtar. Nuair a thugtar carachtar nua isteach sa sobaldráma, bíonn sé cabhrach dlús a chur le haithne ar an gcarachtar ach cur síos a dhéanamh ar a c(h)uid tréithe fisiciúla, ach ní gá eolas breise beathaisnéise a thabhairt mar gur féidir teacht ar an eolas sin sna seachtainí ina dhiaidh sin.

9. Cláir faisnéise maidir le cúrsaí reatha

Ní bhíonn an scóip chéanna ag cláir faisnéise maidir le cúrsaí reatha le tráchttaireacht a dhéanamh ar an ábhar toisc go mbíonn siad foclach, ach ba cheart gach clár a mheasúnú as féin. Ba cheart tráchttaireacht a dhéanamh ar fhotheidil nó teidil i gcláir den chineál sin.

10. Spórt agus Imeachtaí Beo

Is deacair tráchttaireacht fuaime a thabhairt ar chláir bheo lena ngabhann tráchttaireacht reatha cheana féin, ach is féidir é a dhéanamh i gcás cláir áirithe.

Moltar do chraoltóirí machnamh a dhéanamh ar riachtanais daoine lagamhairc gan tráchttaireacht fuaime a bheith ag teastáil (trí spleáchas ar théacs ar an scáileán agus ar shonraí i bhfoirm táblaí a laghdú).

11. Cláir do leanaí

Tá cinneadh déanta ag Údarás Craolacháin na hÉireann gur cheart béim ar leith a chur ar sheirbhísí rochtana do leanaí. Nuair a bhíonn cur síos á scríobh go sonrach do chláir do leanaí, ba cheart don stór focal agus dul na n-abairtí a bheith oiriúnach don aoisghrúpa dá bhfuil an clár beartaithe. Ba cheart do thuin na haithriseoireachta a bheith ag teacht le tuin an chláir féin.

12. Leithscéal faoi chliseadh seirbhíse

Nuair is féidir, ba cheart leithscéal nó míniú cuí ó bhéal a tharchur chomh luath agus is féidir tar éis don tseirbhís tráchttaireachta fuaime a bheith cailte nó cliste.

